

1

Sedeli spolu sami dvaja a mlčali. Kata prechádzala bruškami prstov po stole, akoby ho chcela ešte viac vyhladiť. Hladší už však byť nemohol. Bol z tŕkového dreva, tvrdého, ťažkého a tmavého. Tómasovi príbuzní si ho asi tak pred pol storočím nechali doviezť z Barmy.

Predtým o tom stole dosť premýšľala, ale nikdy nedošla k žiadnemu jednoznačnému záveru. Pritiahla si ruku k telu a obrátila zrak k Tómasovi, pohrúženému do denníka Morgunblaðið. O chvíľu určite zdvihne zrak, zbadá ju, ako sedí oproti nemu, postrehne to ticho, zdvihne sa a zapne rádio. Zakaždým to isté: také isté mlčanie, taká istá rozhlasová stanica, také isté ranné vysielanie.

Minulú noc sa jej snívalo, že spolu sedia na morskom dne. Ponad stôl si hľadeli do očí, obklopení tmou a chladom, ktorý na nich doliehal zo všetkých strán; keby niekto z nich otvoril ústa, naplnili by sa niečím, čo neslobodno vysloviť, a obaja by zomreli. V diaľke vysoko nad nimi bolo počuť burácanie mora, ktoré sa nepokojne vrhalo na breh.

Nikdy predtým to tak nevnímala – nepokoj v prírode, jej neúrodosť.

„Nebude ti prekážať, keď zapnem rádio?“ spýtal sa Tómas a vstal bez toho, aby počkal na odpoveď. Na rozdiel od nej počúval správy v rádiu, sledoval ich v televízii – keď bol niekedy výnimočne doma – a v práci sledoval aj internetové médiá, ktoré predstavovali najväčšie nebezpečenstvo. Správy sa najskôr objavovali na internete a ich redakcia bola taká zlá, že v nich človek mohol rozpoznať svojich najbližších.

Dojedla krajec chleba a zložila servítku na tanieri. *Milujem ťa, Tómas, láska moja. Chcela by som sa ti uložiť do náručia a zostať tam navždy, prelomiť to, čo nás rozdeľuje...*

Cestou do kuchyne zdvihla doštičku so syrmi, chlebom a marmeládou a spýtavo sa pozrela na Tómasa, ktorý pokrútil hlavou. Upratjala jedlo, opláchla hrnček a tanier a dala ich do umývačky. Odvtedy, keď dala bytovému architektovi prerobiť celé prízemie, už v kuchyni neraňajkovali, nie na tých vysokých stoličkách pri vysokom stole v halogénovej žiare vychádzajúcej z kovových kociek na stenách a strope. Mala v úmysle niečo s tým urobiť, ale to bolo pred tým, ako sa všetko zmenilo.

* * *

O pol deviatej sa zo správy dozvedela, čo sa udialo v noci a čo bude nasledovať. V noci sa nič zvláštne nestalo, žiadne presuny medzi oddeleniami a žiadny nový pacient. Žena v izbe 4C, Sigríður, bola stále v karanténe a podľa rozhodnutia z predchádzajúceho večera v nej mala zostať ešte najmenej dva týždne. Kata počúvala a pritom si prezerala správy z noci a výsledky krvných testov troch ambulantných pacientov, ktorí mali prísť na infúziu. Patrila medzi nich Andrea, staršia žena, ktorú si Kata pamätala z predchádzajúcich návštev. Mala nízku hodnotu bielych krviniek, ale nie takú nízku, aby nemohla dostať infúziu. Nikto z nich sa sem nechystal prvýkrát, čo celú záležitosť uľahčovalo, a všetci traja sa už objednali k špecialistovi. Jedného mladého pacienta sprevádzala priateľka, ktorá sa na ich oddelenie objednala k sociálnemu poradcovi a mala doraziť o tretej. Žiadneho pacienta nemali dnes z oddelenia prepustiť domov ani poslať do hospicu v Kópavogu.

Po porade sa Kata ponáhľala k telefónu, aby objednala krvné testy pre pacienta, ktorý mal znovu prísť na infúziu, ak ho predchádzajúce chemoterapie príliš nezaťažili. Vedľajším účinkom jeho liekov bol útlm tvorby bielych krviniek v kostnej dreni, a tak sa stávalo, že ich nedostatok oslabil imunitný systém. V takom prípade sa liečba musela odložiť alebo bol pacient dočasne hospitalizovaný na oddelení, aby naňho mohli dohliadať.

Potom z hlavného autobusového terminálu zavolať nejaký vodič a oznámil, že jej taxíkom posielal pacienta – jedného z tých, ktorí chodia na infúzie. Sľúbila, že na neho počká v hale.

Vybavila ešte niekoľko telefonátov, objednala na oddelenie deky a reklamovala nefungujúci diaľkový ovládač na televíziu. Poslala svoju kolegyňu Fjólu do skladu liekov po čerstvo namiešané dávky, chopila sa invalidného vozíka a odtlačila ho do vestibulu, aby prijala Kjartana, ktorého jej ohlásil vodič taxíka. Mal problémy s chôdzou. Po krátkom čakaní uvidela, ako k dverám prichádza taxík. Pomohla Kjartanovi zaplatiť kartou a vystúpiť z auta, dovedla ho k vozíku a vyzvala ho, aby si sadol.

„Pokoje pôjdem sám,“ namietol a pokrútil hlavou. Kata nič nepovedala, vľúdne sa na neho usmiala a počkala, kým sa posadí.

Pokiaľ ju pamäť neklamala, Kjartan hospodáril na farme v blízkosti mesta Borgarnes, choval kravy a ovce a mal gazdinú z Portugalska, ktorá občas pripravovala cudzokrajné jedlo, ktoré volal *patas*, ale Kata mala silné podozrenie, že v skutočnosti ide o *tapas*. Kjartan bol málovravný a pri jeho predchádzajúcich návštevách si Kata všimla, že sleduje televíziu bez toho, aby hýbal očami, akoby ich chcel len upierať na obrazovku alebo na stenu nad ňou, aby sa nemusel pozeráť okolo seba: na lieky prúdiace mu cez hadičky do tela a na ostatných pacientov, ktorí zbledli a opuchli takisto ako on, takže takmer splývali so stenami. Keď sa dopyčula, že jeho rodičia a brat už zomreli a gazdiná nevie dobre po islandsky, ponúkla sa, že ho objedná na konzultáciu k psychológovi.

„Aby som skončil ako ten magor Woody Allen?“ vyhlásil s neprítomným pohľadom. Ak sa bude schyľovať k najhoršiemu a budú mu musieť odporučiť, aby sa dal umiestniť do hospica, čo sa zdá čoraz pravdepodobnejšie, možno svoj ostych nakoniec prekoná a trochu sa otvorí. Niektorí sa však neatvoria nikdy, dokonca aj na smrteľnom lôžku zadržávajú slzy, pretože majú obavy, že by inak asi pôsobili smiešne. Pritom podľa všetkého prekrypujú citmi. Akoby to bolo niečo, za čo sa treba hanbiť.

Po mierne stúpajúcej chodbe doviezla Kjartana na oddelenie na prvom poschodí.

Ďalší dvaja pacienti vstúpili do dverí spoločne: postaršia Andrea a mladík Emil, ktorý v krátkom čase zahajoval už štvrtú chemoterapiu a začínalo to na ňom byť vidieť. Kata ho chytila za ruku a spýtala sa, ako sa cíti.

„Nie najlepšie,“ odvetil a potom pohlol perami, akoby chcel ešte niečo dodať, ale nepovedal nič. Hovoril potichu, bol bledý a spustnutý, obočie aj mihalnice mu dávno vypadali, už od druhej chemoterapie nemal na tele jediný chlpek. Pery a pleť vyzerali sucho a začínali mu dochádzať sily, čo nebolo dobré znamenie vzhľadom na to, že štvrtá liečba sa ešte len začínala. Podľa dokumentácie však mala byť už posledná.

Kata všetkých troch odvážila, pre porovnanie s výsledkami vášnenia na konci dňa, zapla televízor a usadila ich na sedačky – niečo medzi polohovateľnými kreslami a nemocničnými lôžkami –, kde mali stráviť najbližších sedem až osem hodín. Andrea si vytiahla vyšívanie a spýtala sa Kjartana, ktorý sedel vedľa nej, či je na tom v poslednom čase dobre. Zablahoželala mu k tomu, že má ešte vlasy, a on odvetil: „Podobne.“ Namiesto odpovede vybuchla do hlasného smiechu, nepochybne preto, že si nevšimol, že má parochňu.

„Áno, Andrea má veľmi pekné vlasy,“ povedala Kata a pritísila k nim stôl s ihlami a roztokmi. Odmerala Andrei tlak a spýtala sa jej, ako sa má Karitas – tak volali hlavu figuríny, ktorú Andrea dostala, keď si kúpila parochňu, aby si parochňa udržala tvar. Hlavu pomenovali podľa Andreinej zosnulej sestry, ktorá „by to iste prijala s humorom“, ako sa Andrea vyjadrila. Parochňa bola výrazne ryšavá a kučeravá, hoci Andrea mala vlasy predtým rovné a tmavé; hovorila, že si vždy priala byť ryšavá, o čom však Kata pochybovala. Tí, ktorí sa nesnažili presne napodobniť vlasy a strih, ktorý mali predtým, si zvyčajne vybrali niečo úplne odlišné a punkové, akoby chceli provokovať nepriaznivý osud, ktorý ich zbavil vlastnej iniciatívy.

Andrea prišla na štvrtú, najťažšiu dávku; rakovinu jej diagnostikovali pred piatimi mesiacmi a chemoterapia prebiehala tretí mesiac. Nádor na pľúcach meral v priemere trinásť centimetrov, ale nemal žiadne metastázy, čo bolo pri nádoroch toho typu a veľkosti nezvyčajné. Pravú časť pľúc jej vyoperovali a ďalšiu liečbu spočiatku vynechali, pretože mala príliš málo bielych krviniek, ale neskôr začala chodiť na infúzie podľa plánu. Hovorila, že pije odvar z vlčieho bôbu a toľko zeleného čaju, koľko len do seba dostane. Podľa posledného merania sa nasýtenie krvi kyslíkom pohybovalo okolo šesťdesiatich percent, čo je pomerne málo, ale Andrea mala napriek tomu šťastie a dobre to vedela. Z ich rozhovorov Kata vyrozumela, že Andrea pochádza z oblasti Pingeyjarsýsla na severovýchode ostrova, ale už tam dávno nebola; často rozprávala o mladosti na vidieku predtým, než si „dala popliesť hlavu“ a odišla do hlavného mesta so svojím prvým mužom, ktorý štrkoval cesty pre americkú armádu a prenajímal si na to nákladné auto, a nakoniec si kúpil kamión a potom ešte jeden a založil si prepravnú firmu. Ona sama skončila pri „organizovaných aktivitách“, čo zrejme znamenalo, že bola ženou v domácnosti a rada sa zabávala. Teraz, ak sa nevenovala vyšívaniu, lúštila krížovky, ktorých jej manžel nosil z antikvariátov celé krabice. Doma mala červené vedro, ktoré volala „nákrčník“, pretože jednodaj vracala s hlavou sklonenou nad jeho okraj. Keď práve nenosila nákrčník, spala niekedy aj šesťnásť až dvadsať hodín denne a dosť ju rozosmialo, keď ju Kata začala volať Šípková Ruženka, ako prezývala aj niektorých ďalších pacientov. Väčšina z nich totiž spala o polovicu viac ako zvyčajne, ak mali šťastie; ostatní sa stále budili na bolesť a len podriemkavali.

Kata zaviedla Andrei do chrbta ruky infúziu – nešlo to dobre, pretože ako veľa starších ľudí trpela silným spätným tokom krvi. Keď infúziu prvýkrát zavádzala chlapcovi Emilovi, napichla omylom tepnu, ihla vystrelila von a krv vystrekla Kate do tváre aj na stenu ďaleko za ňou.

Zavesila fľašu s tekutinou na stojan vedľa Andrey, pripojila hadičku a to isté potom urobila pri Kjartanovi a Emilovi. Keď skon-

čila, dala si kávu a šla pohľadať Ingu. Tá bola predtým v sesterskej izbe mlčanlivá a bledá a pod očami mala tmavé kruhy. Určite šlo len o nejakú maličkosť – Inga predsa nevedla nijaký búrlivý život –, ale ako vrchná sestra na oddelení považovala Kata za svoju povinnosť zaujímať sa aj o osobné problémy ostatných a radiť im. Inga síce nebola oveľa mladšia ako ona a mala dlhoročnú prax, ale práca v takej tesnej blízkosti smrti bola úmorná a niekedy mala na človeka nebezpečný vplyv. Kata všetkým odporúčala, aby smrť skôr než ako nepriateľa vnímali ako kolegu.

Nikto nevedel, kam sa Inga podela. Kým sa pacientom do tela dostalo dosť riediaceho roztoku, vybavila Kata ešte niekoľko telefonátov a potom sa k chorým vrátila a na stojany zavesila vrecúška s liečivým roztokom. Pripojila hadičky a pacientov upozornila, že teraz to bude štípať. Nikto z nich nezmenil výraz tváre ani nič nepovedal. Kjartan spal, Emil sa mierne usmial, ale potom ďalej upieral pohľad na televíznu obrazovku. Andrea vyšívala, jednu ihlu mala zapichnutú v chrbte ruky a druhú držala medzi prstami. V malom vyšívacom rámičku sa črtala zelená tráva, sivastý kamenný dom a v pozadí skaliská a biely vodopád. Výjav z vidieka. Z mladosti. Po dnešku si Andrea dá od infúzií na dva týždne prestávku, rovnako ako farmár, ale mladík bude nasledujúcich päť dní dochádzať denne a potom bude mať len týždňovú prestávku; choroba už uňho pokročila neuveriteľne ďaleko a hladiny nádorových markerov sa príliš zvýšili.

Kata vymenila Kjartanovi vrecko s roztokom bez toho, aby ho zobudila, a Emil sa ozval, že potrebuje na malú. Pomohla mu vstať, jednou rukou pridržovala stojan a druhou Emila pri chôdzi podopierala.

„Zmeravené prsty,“ povedal, pričom z vety vynechal sám seba – výrazy typu „ja mám“ sa zvyčajne vytratili po druhej chemoterapii alebo ku koncu ktoréhokoľvek cyklu infúzií. Vo dverách sa zachytil stojana, dotlačil ho pred sebou na toaletu a Kata za ním zatvorila. Niekedy musela pacientom pomáhať zdvihnúť dosku, vstať zo záchoda alebo dokonca natiahnuť nohavice. Emil bol už dávno

holohlavý, ale parochňu si nekúpil – medzi mužmi to bývala skôr výnimka. Ochĺpenie v rozkroku si pred operáciou na urologickom oddelení oholí sám. Pacienti sa väčšinou chceli oholiť sami.

Keď vykonal potrebu, vrátili sa do ordinácie, kde im Kata dala ďalšie roztoky a všetkým trom odmerala tlak. Všetko bolo v poriadku. Zobudila Kjartana, rozdala im steroidové tablety a vyhlásila, že ich o pol hodiny odváži, aby zistila, či sú pripravení na bleomycín a potom cisplatin. Kjartan mal oči podliate krvou.

Cisplatin zachránil mladíkovi život, o tom nebolo pochyb; ešte pred tridsiatimi rokmi by ho nádor v takom pokročilom štádiu priviedol v priebehu dvoch týždňov do hrobu. Na konci osemdesiatych rokov umieralo na rakovinu semenníkov tridsaťtri zo sto pacientov, ale s príchodom cisplatinu malo deväťdesiatšesť percent dobre vyhlídky na to, že budú žiť ešte minimálne päť rokov. Zázrak. Emil však ani nevedel, ako sa liek volá, okamžite to zabudol. A mal strach.

V prípade, ako bol Andrein, sa šance na prežitie zmenili počas posledných desaťročí len pramálo. Rakovina pľúc spôsobovala viac úmrtí ako ktorákoľvek iná rakovina. Len na Islande bolo diagnostikovaných stodvadsaťpäť prípadov ročne, teda viac ako dva za týždeň, a nádej na ďalších päť rokov života nemalo ani pri najlepších diagnostických a liečebných metódach viac ako pätnásť percent. To bola malá šanca – ako Andrea sama v hĺbke duše vedela. Pacienti, ktorí veľa rozprávali o svojej mladosti a vzdialenej minulosti, boli zvyčajne tí, ktorí umierali.

Keď Kata vychádzala z ordinácie, čosi jej narazilo do boka. Nohou jej prešlo bolestivé bodnutie, hlasno zakliala a pozrela do bezvýraznej tváre upratovačky, ktorá pred sebou tlačila vozík.

„Doriti,“ sykla Kata tichšie ako predtým a súchala si bedro. „To sa nepozeráte, kam idete?“

„To by som sa mohla spýtať aj ja vás,“ odsekla dievčina naduto. Mala bujné poprsie a pracovný plášť hore rozopnutý, takže jej bolo vidieť až do ryhy medzi prsiami. Obočie mala vytrhané do tenkých liniek a zvýraznené čiernou ceruzkou, hoci bola svet-

lovlasá, a tvár jej pokrývala hrubá vrstva mejkapu. Kata si ju všimla už skôr, pre alkoholový zápach, ktorý z nej vychádzal počas jednej víkendovej zmeny. Keď sa spýtala ostatných, čo je to za kurvu, odpovedala jej Inga otázkou, či myslí tú roštenku. To bolo prvýkrát, čo Kata toto slovo počula v inej súvislosti ako s jedlom.

Kým stihla Kata odpovedať, dievča odkráčalo. Po krátkom zaváhaní zamierila Kata opačným smerom, preč z oddelenia, zamkla sa na záchode a zakričala tak hlasno, až jej z toho po zvyšok zmeny hučalo v ušiach.

STEINAR BRAGI

KATA

Islandský originál *Kata*
prvýkrát vydalo vydavateľstvo *Forlagid* v roku 2015.

www.forlagid.is

Preložil Kristián Valent
Vydalo vydavateľstvo Lindeni v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava v roku 2019.

Číslo publikácie 2 016
Zodpovedná redaktorka Agáta Laczková
Technická redaktorka Jana Urbanová
Návrh obálky Filip Hříba
Sadzba Alias Press, s. r. o., Bratislava
Tlač FINIDR, s. r. o., Český Těšín
Prvé slovenské vydanie

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú
odporúčanú spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:
www.albatrosmedia.sk / eshop@albatrosmedia.sk
tel.: 02/4445 2046

© Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2019
Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie
kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme
alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ALBATROS MEDIA